

פרי קודש היולאים

לעילוי נשמת
הרה"ח חיים יהודה ב"ר
חנינא צבי ז"ל פרקש
חתן נכדת רבינו הגה"ק זצ"ל
מרת ביילא לאזר ע"ה
נלב"ע כ"ה תשרי תשנ"ה
תנצב"ה

פר' האזינו וזאת הברכה סוכות תשפ"ג

בס"ד, גליון מס' 32

מתורתו ומורשתו של רבינו הגה"ק הילל זצ"ל
אברק"ק סאסרעגען זי"ע

פר' האזינו

תוכחת משה רבנו היתה על עניני שמים ותוכחת ישע"י היתה על בין אדם לחבירו

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי

(דברים ל"ב א')

והנה בימי משה רבינו שהיו בני ישראל במדבר ואכלו לחם מן השמים ושתו מי באר ולא היתה להם חלק ונחלה בארץ אלא אהלים במדבר, הרי שרוב עסקיהם היו בעניני המצוות שבין אדם למקום. אבל משנכנסו לארץ ונחלו איש נחלתו וישבו איש תחת גפנו ותאנתו ה" צריך להזהירם ביותר על המצוות שבין אדם לחבירו.

וזהו הרמז במדרש "לפי שהי' משה קרוב לשמים", היינו דורו של משה שהי' צריך להזהירם בעיקר על מילי דשמיא, אמר "האזינו השמים". אבל דורו של ישע"י היו קרובים לארץ לפי שכבר ישבו בארץ, הי' צריך להזהירם ביותר על מילי דארעא ולכן אמר "האזינו ארץ".

(ח"ב עמ' רל"ה)

איתא במדרש (ספרי)¹ "לפי שהי' משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים, לפי שהי' רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ אמרי פי. בא ישע"י וסמך לדבר ואמר (ישע"י א' ב') שמעו שמים והאזיני ארץ, שמעו שמים שהי' רחוק מן השמים, והאזיני ארץ שהי' קרוב לארץ".

בספר כתב סופר (פר' האזינו ד"ה האזינו) ביאר כוונת משה רבינו ע"ה במה שהעיד בכני ישראל את השמים ואת הארץ, כי "שמים" היינו שהוכיחם על מילי דשמיא והיינו המצוות שבין אדם למקום, ו"ארץ" היינו שהוכיחם על מילי דארעא והיינו המצוות שבין אדם לחבירו, ששניהם שווים בחומרם, עיי"ש.

פר' וזאת הברכה

על ידי שמניח בנים צדיקים ומעשים טובים נחשב לו כאילו לא מת

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךָ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנָי מוֹתוֹ

(דברים ל"ג א')

בתרא קט"ז ע"א) כי מי שמניח בן צדיק כאילו לא מת. וכן מעשים טובים נחשבים לבניו של אדם, כמו שכתוב "אלה תולדות נח נח איש צדיק" (בראשית ו' ט') ואמרו חז"ל (בראשית רבה ל' ו' הו"ד ברש"י שם) "עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים".

ואפשר לפרש שזאת היתה ברכת משה רבינו לבני ישראל, שגם הם יזכו שבמיתתם יישארו חיים וזאת על ידי שיהיו להם בנים צדיקים ומעשים טובים.

ולכן פתח "וזאת הברכה" עם ו' המוסיף על ענין ראשון, והיינו כמו שלמעלה אמר הקב"ה למשה שימות בעולם הזה אבל לא לעולם הבא, כן כאן - "וזאת הברכה אשר ברך משה את בני ישראל" שגם הם יזכו לכך.

(ח"ב עמ' רמ"ב)

הנה ידוע הכלל כי ו' מוסיף על ענין ראשון, ולפי זה גם כאן שפתח הכתוב "וזאת הברכה" צ"ל שהוא הוספה על ענין ראשון, וצריך ביאור על מה בא להוסיף.

ונראה לפרש כי הנה בסוף הפרשה הקודמת (ל"ב מ"ט-נ) אמר השי"ת למשה "עלה אל הר העברים הזה וגו' ומת בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמיק וגו'", ואמרו חז"ל (סוטה י"ג ע"ב) על הפסוק "וימת שם משה" (דברים ל"ד ה') שרק שם מת אבל בעולם הבא לא מת, ו"מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש". כלומר שמושה רבינו ע"ה לא מת אלא בעולם הזה אבל בעולם הבא הוא חי וקיים.

ולמעלה זו יכולים לזכות כל הצדיקים, כמו שאמרו חז"ל (בבא

¹¹ רבינו הגה"ק זצ"ל ציין למדרש תנחומא כאן, אבל שם כתובים דברים אלו בשינוי קצת.

וזאת הנְּבִיאָה אֲשֶׁר בְּרַף מִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים

(דברים ל"ג א')

חילול ד' כגון אנא דמסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין".
ושבח הוא לצדיקים שהקב"ה מדקדק עמם כן, ועל דרך המבואר
בספר "דברי שלום" על הפסוק (תהילים ל"ב ב') "אשרי אדם לא יחשוב
ד' לו עון", אשרי מי שהוא צדיק עד כדי כך שאם רק "לא יחשוב ד"
שמסיה דעתו לרגע מ"שויתי ד' לנגדי תמיד" (תהילים ט"ז ח') כבר נחשב
"לו עון".
וזהו השבח למשה רבינו שקראו הכתוב "איש האלקים", כי לפי
מדרגתו הי' הקב"ה יכול להתנהג עמו במדת הדין. (ח"ב עמ' רס"ג)

יש להבין למה קראו הכתוב למשה רבינו ע"ה "איש האלקים"
שהוא שם של מדת הדין, ולא קראו בשם של מדת הרחמים (עיין רמב"ן).
ונראה לתרץ דהנה אמרו חז"ל (בראשית רבה י"ב ט"ו הו"ד ברש"י בראשית
א' א') גבי בריאת העולם, שמתחילה עלה בדעתו של הקב"ה לבראו
במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים הקדים מדת הרחמים ושתפה
למדת הדין. אבל הנה עם הצדיקים מדקדק הקב"ה כחוט השערה
וכמו שאמרו חז"ל (יבמות קכ"א ע"ב) על הפסוק "וסביביו נשערה מאד"
(תהילים נ' ג'), וכמו שאמר רבי יוחנן (יומא פ"ו ע"א עיי"ש עוד) "היכי דמי

על ידי האחדות זוכים כולם לברכות כולם

ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל

(דברים ל"ג ה')

וכדפירש רש"י עיין שם. והכוונה דעל ידי שיהיו כולם באחדות יחולו
ברכות כולם על כולם.
ולכן פתח משה רבינו ע"ה את ברכתיו קודם שברך כל שבט
ושבט, ואמר "ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי
ישראל", שבזכות האחדות נחשבים כולם כחטיבה אחת ואז ברכות
כולם עולות לכולם. (ח"ב עמ' רמ"ד)

איתא במדרש (דברים רבה י"א א') שמשה רבינו ע"ה פתח ברכתו לבני
ישראל במה שסיים יעקב אבינו ע"ה את ברכתו לבניו, וצריך להבין
הכוונה.
ונראה לפרש, דהנה מצינו שאחרי שסיים יעקב אבינו ע"ה לברך
את כל אחד מבניו בפני עצמו חזר וכללם יחד, וכדכתיב (בראשית מ"ט
כ"ח) "כל אלה שבטי ישראל וגו' איש אשר כברכתו ברך אותם"

יוסף השתתף בצער אביו ואחיו כמו שהורה מראה הסנה כלפי השי"ת

וממנו ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו

(דברים ל"ג ט')

(ילקוט בראשית ק"ג) שנזר עצמו מן היין עד שמצא את אחיו, מפני
שהשתתף בצער אביו ואחיו.
וזהו שאמר משה על יוסף "ורצון שוכני סנה", המרמז על
השתתפות הקב"ה בצערם של ישראל, ועל זה הדרך נהג יוסף וזהו
"ולקדקד נזיר אחיו" שהשתתף בצערם והזיר עצמו מן היין.
(ח"ב עמ' רמ"ד)

יש לדקדק מה ענין הסנה והנזירות אצל יוסף.
ונראה לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (הו"ד ברש"י שמות ג' ב')
שבמראה הסנה רמז הקב"ה למשה רבינו ע"ה הענין של "עמו אנכי
בצרה" (תהילים צ"א ט"ו) והיינו שהקב"ה משתתף בצערם של ישראל.
וגם יוסף בהיותו במצרים השתתף בצער בית אביו, כמו שאמרו חז"ל

השי"ת עשה לישראל אותות ומופתים כדי שיגיעו למדרגת האמונה

ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ד' פנים אל פנים. לכל האתות והמופתים אשר שלחו ד' לעשות בארץ מצרים וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל

(דברים ל"ד י"ב)

ויאמינו שהוא ב"ה ברא את כל העולם, כי רק מי שברא את העולם
רק הוא יש לאל ידו לשדד מערכות לשים מים לדם וים ליבשה. ובוזה
שהוא משדד מערכות הטבע עבור בני ישראל, מוכח כי כל הטבע
והבריאה נבראו בעבורם ובעבור התורה והמצוות שעתידיים לקבל
ולקיים.³

אפשר לבאר סמיכות סיום התורה"ק להתחלתה "בראשית ברא
אלקים וגו"², דהנה השי"ת הי' יכול להוציא את בני ישראל ממצרים
בלא האותות והמופתים ולהכניסם לארץ ישראל בלא קריעת ים סוף,
אלא שצוה את משה לעשות את כל האותות והמופתים ביציאת
מצרים מאהבתו אותנו וכדי לפקוח את עיני כל ישראל שידעו ויבינו

² כדתנן בספר יצירה (פ"א מ"ז) "נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן" שמכאן למדו בספיה"ק שיש משמעות לסמיכות התורה והתחלתה, והרבו לדרוש בזה.
³ כמאמר חז"ל (הו"ד ברש"י בראשית א' א') בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (משלי ח' כ"ב) ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתו" (ירמי' ב' ג').

"לזאת אהובי בני רחימי לכבדני בתורה ומעשים טובים, אשר
היא חיינו ואורך בעולם הזה ובעולם הבא..."
(שם בהקדמה)

"...ולבני ד' יאריך ימיכם ושנותיכם בנעימים עם כל אשר
לכם, להזכירני לטובה לקבוע עתים לתורה בכל יום ויום..."
(קודש הילולים בהקדמה)

וזוה שאמר הכתוב "אשר ידעו ד' פנים אל פנים", כדפירש רש"י על הפסוק "כי ידעתיו" (בראשית י"ח י"ט) דהיינו לשון חיבה, "לכל האותות והמופתים וגו' אשר עשה משה", וכל כך למה, "לעיני כל

ישראל", כדי לפקוח עיניהם של ישראל שידעו כי "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית. (ח"א עמ' ג')

לעתיד לבא הרשעים ישוּבו להיות צדיקים וזהו גם כן "תחית המתים"

וַיִּרְאֶהוּ ד' אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגו' עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן

(דברים ל"ד א'-ב')

פירש רש"י "אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים". בפשטות הכוונה לתחיית המתים שיקומו לעתיד לבא. ונראה לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (ברכות י"ח ע"א-ע"ב) שהרשעים אף

בחייהם נקראים מתים, והראה השי"ת למשה רבינו ע"ה שאף הם "יקומו לתחי" כלומר יחזרו להיות צדיקים, כמו שאמר הכתוב (ישעי' י"א ט) "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את יהוה כמים לים מכסים". (ח"ב עמ' רמ"א)

השי"ת ידע שאומות העולם לא יקבלו את התורה ובכל זאת הציעה להם כדי להפחית את שנאתם לישראל

וַיֹּאמֶר ד' מִסִּינַי בְּאֵזְרַח מְשַׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרְן וְגו'

(דברים ל"ג ב')

פירש רש"י וזרח משעיר למו, שפתח לבני שעיר שיקבלו את התורה ולא רצו. הופיע להם מהר פארן, שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה ולא רצו.

אמרו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק מ"א) שכאשר הציע הקב"ה את התורה לבני עשו אמרו לו ומה כתוב בה אמר להם לא תרצח אמרו לו אין אנו יכולין לעזוב את הדבר שבירך יצחק את עשו שאמר לו "ועל חרבך תחיה" (בראשית כ"ז מ'). כשפנה לבני ישמעאל אמרו לו מה כתוב בה אמר להם לא תגנוב אמרו לו אין אנו יכולין לעזוב את שעשו אבותינו שגנבו את יוסף והורידוהו למצרים וכך לשאר האומות עיי"ש. ולכאורה וכי כך הוא דרך התגרים להראות למי שירצה למכור לו הסחורה את הדבר שידע שקשה לו לקבל, אלא אם כן אינו מבקש באמת למכור לו, ולמה עשה השי"ת כן.

ונראה לבאר דבאמת המגיד מראשית אחרית ידע שאין בידי הגוים היכולת לקבל את התורה ומצוותיה ורק ישראל עם סגולתו יקבלוה, ואף על פי כן פנה תחילה אליהם כדי שהם יבחרו מרצונם שלא לקבל את התורה ובוזה תפחת השנאה של הגוים את ישראל.

דהנה אמרו חז"ל (שבת פ"ט ע"א) "מאי הר סיני שמשם ירדה שנאה לאומות העולם" ופירש רש"י "שנאה לאומות העולם, שלא קבלו בו תורה"⁴. ומכיון שהם עצמם בחרו שלא לקבלה תפחת שנאתם את ישראל.

וזוה הרמז "ד' מסיני בא" מפני השנאה שתרד מהר סיני כנ"ל, הוא בא "וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וגו'" שהלך אצל כל האומות להציע להם את התורה אף שידע שלא יקבלו, וזאת להפחית את השנאה.

ביום מוחו נודע למשה רבינו ע"ה המעט שלא נתקבלה תפילתו להכנס לארץ ישראל

וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה

(דברים ל"ה ו')

איתא במדרש (ילקוט שמעוני ד"ה ויקבר) אף משה אינו יודע מקום קבורתו שנאמר "ולא ידע איש את קבורתו" ואין איש אלא משה שנאמר (במדבר י"ב ג') "והאיש משה ענו וכו'".

אפשר לפרש על פי מה שפירשתי לעיל פר' ואתחנן (ד"ה כי לא תעבור) דאיתא במדרש (דברים רבה ב' ט) כי בזכות זאת שמשוה רבינו ע"ה נקבר בחוץ לארץ יקומו גם מתי מדבר בתחיית המתים עיי"ש. עוד כתב רש"י (ד"ה מול בית פעור) "קברו הי' מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור וכו'".

ומשה רבינו ע"ה בעונותיו לא חשב שהוא ראוי וכדאי שבעבורו יקומו לתחיית המתים, והי' קשה בעיניו למה אין תפילתו מתקבלת להכנס לארץ ישראל, הרי כל כוונתו עבור קיום המצוות וכמו שאמרו

חז"ל לגבי משה רבינו ע"ה (סוטה י"ד ע"א) "וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי", וכאשר הבקשה והתפילה היא באמת עבור כבוד שמים הרי מתקבלת.

ורק ביום מיתתו שאמר לו הקב"ה את המעלה והתועלת לד' ולבני ישראל ממה שימות ולא יכנס לארץ ישראל ויקבר בחוץ לארץ הבין למה לא נתקבלה תפילתו.

וזוה הרמז בפסוק "ולא ידע איש את קבורתו" זה משה שלא ידע ולא הבין למה זה נקבע מיתתו וקבורתו בחוץ לארץ, "עד היום הזה", שגילה לו הקב"ה הטעם והתועלת, ונתיישרה דעתו. (ח"ב עמ' רמ"ו)

⁴ א"ה. הי' אפשר להבין כוונת הגמ' ורש"י ששנאת אומות העולם היא להר סיני אולם רבנו הגה"ק זצ"ל מפרש השנאה היא של אומות העולם וקנאתם לישראל וכמו שכתב הרמב"ם באגרת תימן "ומפני שיחד אותנו הבורא במצותיו ובחוקותיו וכו' קנאונו עובדי עבודה זרה כלם על דתנו קנאה גדולה ויילחצו מלכיהם בשבילה לערער עלינו שטנה ואיבה ורצונם להלחם בד' ולעשות מריבה וכו'". וכן הוא במדרש לקח טוב (יתרו י"ט י"ח) "שירדה ממנו שנאה לעובדי כוכבים, שהן מקנאין את ישראל בתורתן".

"עיקר כיבוד אב ואם לעשות רצון אבינו שבשמים כי זה נחשב לאבות כאילו המה עושים, והעיקר לקבוע עתים בכל יום ויום לתורה..." (שם בהקדמה)

"...מי שזכה להיות לו בנים וחתנים צדיקים וכו' המעשים שלהם יהיו לו למשען בעולם הבא וכו' ואין לנו חסד גדול מזה..." (עפ"י קודש היולדים בהקדמה)

לחג הסוכות

על ידי תשובה מאהבה זדונות נעשים לזכיות

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדָּר וּגּוֹ'

(ויקרא כ"ג מ')

ובמדרש (תנחומא אמור כ"ב) אמרו חז"ל "ראשון הוא לחשבון עונות", וצריך לבאר הכוונה.

הנה אמרו חז"ל (יומא פ"ו ע"ב) שאם שב אדם בתשובה מאהבה זדונות נעשים לזכיות, והטעם כי אם לא שב מחמת שנחלש אלא בעודו בתוקפו באותו מקום וכו' (עין רמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"א) הרי זה תשובה מתוך אהבת ד' כי הוא צריך כח גדול לכבוש יצרו עוד יותר

ממי שלא טעם טעם חטא, ו"לפום צערא אגרא" (אבות פ"ה מכ"ג). ולפיכך בחג הסוכות בו יוצא האדם מדירת הקבע הנאה והמרווחת שלו ויוצא לדירת ארעי, הרי שמניח תאוותו והנאתו ומכניע את עצמו לד', ולכן הוי כתשובה מאהבה זדונות נהפכים לזכיות, ועל כן "ראשון הוא לחשבון עונות", ששבים לחשב כל העוונות, כדי להפוך אותם לזכיות. (ח"ב עמ' רל"ב)

דברי התענוגים

מאת רבינו בנימין וואלף בן רבנו יואל זצ"ל רייכלס אב"ד שאפי, מח"ס "דברי התענוגים"

חותנו של רבינו הגה"ק הילל הזקן זצ"ל אב"ד אייבשיץ

קישור סיום התורה והתחלתה

'ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל. בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ'

(דברים ל"ד י"ב – בראשית א' א')

התורה ניתנה רק לכלל ישראל בשלימותם

לששים ריבוא של כל ישראל, 'ישראל' ראשי תיבות יש' ש'שים ר'יבוא א'ותיות ל'תורה, ודוק היטב.

ועפ"י זה יש לומר רמז בסיום התורה, 'ולכל היד החזקה וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל', עפ"י מה שהביא הכותב בעין יעקב (שבת שם) בשם הרשב"א (לפנינו הוא בחידושי הרמב"ן שם), צריך עיון, מנלן שהסכים הקב"ה עמו [- עם משה רבינו על שבירת הלוחות]. אי משום 'אשר שיברת', הרי כמה 'אשר' כתובים בתורה שאינן לשון אישור וכו'. ומדרש אגדה, יהושע ושבעים זקנים תופסין בידיו שלא ישברם, ולא יכלו לו. אמר הקב"ה, תהא שלום באותו היר, שנאמר 'ולכל היד החזקה וגו' אשר עשה משה' [- כלומר שחזיק הקב"ה את ידיו של משה ששיברו את הלוחות], ואפשר דמשום הכי דריש האי 'אשר' לשון אישור, עכ"ל.

וזהו קישור סיום התורה עם התחלתה - 'וכל היד החזקה' רומז לשיברת הלוחות, 'אשר עשה משה', שמושה רבינו שיברם, 'לעיני כל ישראל', משום שהתורה יכולה להינתן רק לכל ישראל ולא היה יכול ליתנה רק לשבט לוי. ומתחילה התורה בתיבת 'בראשית', שגם היא ראשי תיבות ב'שביל ת'ורה יש' ש'שים ר'יבוא א'ותיות. ובשבילם 'ברא אלקים את השמים ואת הארץ', בשביל התורה ובשביל ישראל (רש"י ר"פ בראשית). כמו שנאמר (ירמיה לג, כה) 'אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי'. וקל להבין.

(דברי התענוגים פרשת ויקהל אות קפט-קצ)

איתא במסכת שבת (דף פז), שלושה דברים עשה משה מדעתו, והסכים הקב"ה עמו. הוסיף יום אחד מדעתו, ופירש מן האשה, ושבר את הלוחות וכו'. מאי דריש, אמר, ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות, אמרה תורה 'וכל בן נכר לא יאכל בו', התורה כולה כאן וישראל מומרים על אחת כמה וכמה. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו, שנאמר 'אשר שיברת', ואמר ריש לקיש, יישר כחך ששיברת.

וכן איתא במסכת יבמות (דף סב), והביא שם המהרש"א בחידושי אגדות את קושיית ספר פענח רזי, מאי ק"ו הוא זה, אימא דיו לבא מן הדין להיות כנידון. דאמרינן בפרק תמיד נשחט (פסחים סא), שחט למולים ולערלים כשר, הכא נמי הרי היו שבט לוי שלא טעו בעגל וכו', עכ"ל המהרש"א, עיי"ש היטב.

ועל כרחק צריך לומר בביאור כוונת קושייתו, שהיה על משה רבינו ליתן הלוחות לשבט לוי לחוד. ועל אף שבשעה שנתן לו הקב"ה את הלוחות היתה הנתנה עבור כל ישראל, היה לו למשה ליתן לשבט לוי לבד. דומיא דפסח שנשחט לשם חבורה שהיו בה מולים וערלים, שהוא כשר, אבל רק המולים רשאים לאכול ממנו ולא הערלים.

ואם כן, לא קשה מידי, כי לא יתכן לתת את התורה רק לשבט לוי. שהרי נאמר בפרשת יתרו (שמות יט, ב) 'ויחן שם ישראל נגד ההר', בני ישראל לא נאמר אלא 'ישראל', לרמז לנו שהתורה לא ניתנה אלא

לקבלת הגליון בעז"ה מידי שבוע, וכן לקבלת גליונות קודמים

נא לשלוח בקשה לכתובת: info@Kodesh-Hilulim.com

כמו"כ כל מי שיכול להעשיר ברעיונות ומאמרים וכדו' למטרות הגליון נא לשלוח לכתובת הנ"ל.